

БЪЛГАРСКИЯТ ПРЕСЕЛНИЧЕСКИ ГОВОР НА С. МУСАБЕЙЛИ, ОДРИНСКО¹

ГЕОРГИ МИТРИНОВ

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“
ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
g_mitrinov@abv.bg

В статията се разглеждат особености на българския преселнически говор в с. Мусабейли, Одринско. Прави се съпоставка с особеностите на родопския говор на с. Виево, Смолянско, откъдето са преселниците в с. Мусабейли, Одринско. Представени са статистически данни за с. Мусабейли от времето преди Балканските войни, когато то е било населено с българи християни, и от по-късен период, когато там се установяват българоезични мюсюлмани.

Ключови думи: български преселнически говори, родопски говори, Източна Тракия, диалектни особености, езикова история

THE BULGARIAN IMMIGRANTS' DIALECT OF THE VILLAGE OF MUSABEYLI, EDIRNE REGION

GEORGI MITRINOV

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
g_mitrinov@abv.bg

The article discusses the peculiarities of the Bulgarian immigrants' dialect spoken in the village of Musabeyli, Edirne Region. A comparison is made with the features of the Rhodope dialect of the village of Vievo, Smolyan Region, where the inhabitants in the village of Musabeyli originated from. The article presents statistical data on the population of the village of Musabeyli before the Balkan Wars, when it was inhabited by Bulgarian Christians, and from a later period, when Bulgarian-speaking Muslims settled there.

Keywords: Bulgarian immigrants' dialects, Rhodope dialects, Eastern Thrace, dialectal features, language history

На територията на Източна (Одринска) Тракия днес живее българоезично мюсюлманско население, преселено от различни краища на българското езиково землище. Картината е доста пъстра, като често в едно сели-

ще се откриват две и повече групи българоезично население, носители на различни български говори. Но има и селища, в които преобладава голяма група преселници от едно населено място. Предимно в селища от полските райони на областта могат да се открият групи българоезично население, носители на балкански или западномизийски тип говори (Ловешко, Белослатинско, Плевенско и др.). Преселниците, носители на родопски говори (включително чечки говори, които са от родопски тип), са заели основно селата в планинската част на Странджа, към българската граница. Носителите на югозападнобългарски тип говори (Караджа ова – районът на планината Меглен; Благоевградско и др.) също като цяло се откриват в планинските части. Разбира се, има и доста изключения. За съжаление, все още тези български говори не са проучени основно. А е факт, че според актуалната езикова ситуация в Източна Тракия общуването на роден български език днес е характерно главно за представителите на старото поколение преселени там българоезични мюсюлмани. Представителите на средното поколение, които живеят и в градовете, където работят, общуват дори в семейна среда повече на турски език, но разбират родния български диалект. Докато най-младата генерация почти не общува на езика на дедите си.

Компактна група преселени българоезични мюсюлмани от Родопите днес се открива в с. Мусабеили, Одринско. До обезбългаряването на Източна (Одринска) Тракия, по време на и след Междусъюзническата война от 1913 г., с. Мусабеили (тур. Musabeyli), Одринско, е българско християнско селище с 50 семейства и 260 жители (Милетич/Miletich 1918: 299). В други писмени източници от края на XIX в. се посочва, че населението на с. Мусуль-Бейли, спадащо към нахия Чоке на Одринската каза, се състои от 6 семейства мохамедани турци и 41 семейства православни българи екзархисти (Карайовов/Karayovov 1903: 165). Според по-ранни сведения, черпени от османския регистър на данъка бедел-и аскерие за 1873 г., обхващащ мъжкото население на голяма част от европейската територия на Османската империя, включена в Дунавския вилает, с. Мусубейли (Мосул бейли) към нахия Чоке на Одринския вилает има 43 домакинства и 236 жители българи християни (Статистика/Statistika 1995: 29). След края на Балканските войни (1912–1913) на мястото на прогонените българи християни се заселват преселници мюсюлмани, сред които и българоезични мюсюлмани. Днес в селото е голямата група на преселниците от с. Виево (със старо име Каршилъ), Смолянско. Преселването на виевци в Източна Тракия не е еднократен акт, а обхваща период от 1912–1913 г. до 50-те години на XX в. Единични са изселванията от селото в Османската империя още по време на Балканската (1912–1913) и на Междусъюзническата (1913) война. Тогава се изселват главно местни даребеи и разбойници, които са издевателствали над населението от съседните християнски села. През османския период с. Каршилъ е нахийски център и неговите даребеи тормозели християнското население от околните села Горно и Долно Дерекьой (дн. Момчиловци и Соколовци), Карлуково (дн. с. Славейно) и Петково,

Ахъчелебийско (дн. Смолянско) (Карапетков/Karapetkov 1991: 50). Страхът от отмъщение от страна на християнското население е една от причините за единичните изселвания. Няма данни къде точно са се преселили и установили за постоянно тогавашните бежанци. Не се откриват сведения за тях и в изследвания, включващи данни за изселването на българско мюсюлманско население в Османската империя след Балканската и Междусъюзническата война (Гюзелев/Gyuzelev 1990: 17–31). Според някои автори преселването на виевци в с. Мусабейли е станало през 1944 г. (Зеленгора/Zelengora 2012: 63; Иванов/Ivanov http://macedonia.kroraina.com/tr/9/trakija_9_11.pdf: 214). Но по данни от родственици на изселниците в Турция, живеещи в с. Виево, масовите преселвания са по-ранни. През 1928 г. се изселват жители на Терзийска махала в селото. В периода преди 1944 г. се изселва голяма група виевци от родовете Селягоски, Чаушуски, Дурмушуски, Бажикуски, Узунски. Представители на рода Исенджиковци напускат тогавашната махала Кутела на с. Виево, днес самостоятелно село. Според някои осведомители най-масовите преселвания от селото към Източна Тракия са в периода от 1912 г. до 20-те години на века. През този период се изселват и представители на род Сълтеви. Има и по-късни преселвания. В началото на 50-те години на XX в. се изселва заможният виевски жител Бубалия с почти цялото си семейство.

Според сведенията на някои потомци на преселниците в с. Мусабейли преселването е станало през 40-те години на XX в.: *Айтұва сам рāдану. Бōба сē, бōба е дуишл айтұва он беи йēшиндā. То йма мнōгу ут Кāршилъ йма мнōгу итұва, йма стāри л'удийе*. Преселниците са главно от виевските фамилии Акахметюфци, Каракашуфци, Бажикюфци, Узунски и др. Потомци на преселниците твърдят, че днес наследниците на виевци в с. Мусабейли са близо 300. Родният майчин говор е средство за общуване в тясна семейна среда на представителите на старото поколение. Представителите на средното поколение, в търсене на поминък и социална реализация, се преселват в близкия гр. Одрин, в Истанбул и в други големи турски градове. Те общуват на турски език, като разбират отчасти родния български говор на родителите си, но не го използват активно. Представителите на младото поколение общуват изключително на турски език. За отбелязване е, че трудолюбивите и предприемчиви родопчани имат свои наследници, реализирали се в различни сфери на обществения живот. Има зъболекари и фармацевти в Одрин, търговци на дървен материал в Истанбул и др. По данни от турската Уикипедия населението на селото, според преброяване от 2000 г., е било 624 души, а от 1997 г. – 602 души. (Wikipedi, *özgür ansiklopedi*). В някои публикувани в интернет статистики за днешните селища в Източна Тракия с българоезично мюсюлманско население Мусабейли не е отбелязано сред селищата в Одринско с компактно българско (помашко) население (Wikipedia, Chech Explorer <https://bg.wikipedia.org/wiki/>). Редно е да се отбележи, че виевци и роднините им, преселени в с. Мусабейли, Одринско, поддържат връзки. През годините, главно през вто-

рата половина на XX в., а и по-късно, те са си гостували. Но е факт, че през 50-те години на века всички виевски семейства, които имат роднини в Турция, са били интернирани от властите в Северна България (Севлиево) и след няколкогодишен престой там им е било позволено да се върнат в родното си място.

Българският говор на с. Мусабейли представлява интерес, тъй като, както вече казахме, носителите му са преселници от с. Виево, Смолянско, чийто говор споделя общи особености със съседните родопски говори, но има и свои отлики от тях. Както бе споменато, обичайно преселниците от Родопите са се заселвали в планинските части на Източна Тракия. В повечето случаи запазените говори на преселниците от планински райони са в по-периферните нейни планински части, особено в граничните райони с България и др. В по-централните части езикът на българоезичното население е подложен на по-силно турцизиране. Показателен е случаят с българоезичното население с родопски корени от селата Петвар и Чуреково, Девинско, преселило се в с. Бююнлю, Лалапашанско. Неговите потомци на практика днес вече не общуват на родния си родопски български говор, а използват смесица от турски и български диалектни думи (Митринов/Mitrinov 2014: 168–169).

Данни за говора на с. Виево, Смолянско, и на съседното му с. Кутела, бивша негова махала, има включени в БДА, Т. 3, Югозападна България: Виево 4646, Кутела 4644 (БДА/BDA 1975, 1: 14). На особености на говора има посветени отделни публикации (Митринов/Mitrinov 2004: 51–54). Важно е да се отбележи, че разположените в съседство села Виево и Славейно, Смолянско, със стари турски имена Каршилъ Кябир (Малко Каршилъ) и Каршилъ Саагър (Голямо Каршилъ) са възникнали от едно старо село Илинденя и след насилственото помюсюлманчване на част от населението, се разделят (Карапетков/Karapetkov 1991: 27–29). Вследствие на установените религиозни различия населението на с. Виево по-нататък поддържа връзки с местно българско население, приело ислямската религия (от с. Търън, Смолянско, с. Средногорци, Маданско, и др. (Митринов/Mitrinov 2004: 53). В речта на представителите на старото поколение преселници в с. Мусабейли, Одринско, се откриват всички най-характерни особености на говора на с. Виево, Смолянско.

Фонетични особености

По застъпниците на старобългарската задна носова гласна и заден еров вокал той е **ь**-говор: стб. ꙗ, ѝ > **ъ**: зъп > стб. зъбъ; къшита > стб. кѣща; пѣт' > стб. пѣтъ; скѣпу > стб. скѣпъ; рѣкит'е > стб. рѣка; дѣски > стб. дѣска; дѣши > стб. дѣждь; сън > стб. сънъ.

Старобългарските преден носов и преден еров вокал имат застъпник гласна **е** (стб. ѣ, ѣ > **'е**): гл'едаме > стб. глѣдати; з'ѣха > стб. възѣти; м'ѣку

> стб. ма̀кѣкѣ; м'èсу > стб. ма̀со; пул'èка > стб. лы̀гѣко; т'èнки > стб. ты̀нѣкѣ. За говора на селата Виево и Кутела, Смолянско, е характерен и застъпник 'а на старобългарския вокал ѡ, под и без ударение: ч'àсто > стб. ча̀сто; ж'àтва > стб. жа̀тва; дèв'ам > стб. дèва̀тъ, но дèсет > стб. дèса̀тъ; дèт'а > стб. дèта̀, но врèме > стб. врѣ̀ма, йме > стб. имѡ, тèле > стб. тèла̀. Интересна е бележката към карта № 21 в БДА, Т. 3., „Вид на ударената коренна гласна на мястото на стб. ѡ в думи от типа *гледам, зет*“. За пунктове 4644 (с. Виево) и 4646 (с. Кутела) е отбелязан застъпник 'а, но са дадени и примери *гл'èдѣт, пет*'. Добавено е още, че звукът, изговарян на мястото на стб. ѡ под ударение, е от типа на а, но много пъти варира между а и ъ (БДА/BDA 1975, 2, к. 21). Според класификацията на родопските говори по застъпниците на старобългарските носови и ерови вокали говорите на селата Виево и Кутела, Смолянско, са в отделна група: стб. ꙗ, ꙗ > ъ (независимо от ударението): зѣп, рѣ̀ка, кѣ̀пѣни, дѣ̀ши, до̀битѣк; стб. ѡ > а: п'ам, кл'атва, з'а̀ха, мès'ац, зàйак; стб. ѣ > è под ударение и е без ударение: л'èк, л'èсно, т'èнка, леснèнѣ, глèден (Стойков/Stoykov 2008: 244-245). В случая е налице известно разминаване с данните от БДА.

Старобългарската ятова гласна (ѣ) се е прегласила в гласна е (стб. ѣ > 'е): б'èлу > стб. бѣ̀лъ; д'èду > стб. дѣ̀дѣ; нал'èву > стб. лѣ̀въ; м'èсту > стб. мѣ̀сто; хл'ен > стб. хлѣ̀въ; ц'èла > стб. цѣ̀лъ; чув'èк > стб. члѡвѣ̀кѣ; им'èше > стб. имѣ̀ти; т'èсну > стб. тѣ̀снѣ. По данни от БДА застъпник 'е се открива в говорите на Виево и Кутела, Смолянско (БДА/BDA 1975, 2, к. 26), като е отбелязано в коментарите към картата, че съгласната пред гласна е е силно смекчена, което е характерно и за речта на преселниците в с. Мусабейли, Одринско.

Преглас а > е след мека съгласна (ч'èнта, ж'èба, пул'èна, куч'èн') е характерен за говора на селата Виево и Кутела, Смолянско (БДА/BDA 1975, 2, к. 38, 39, 40, 41, 42). За разлика от родопските говори на околните села, които са с пълен преглас на гласна а в è, говорът на Виево и Кутела има свой специфичен развой.

Групи *ър, рь, ъл, ль* се изговарят като *ър, ъл'*: *кърф, кърс, въл'к, пъл'х*. Изговорът е засвидетелстван и в говора на селата Виево и Кутела, Смолянско: *ър, ъл'*, макар да има и изключения: *трѣ̀си* (БДА/BDA 1975, 2, к. 82, 84, 89).

Не е налице „акане“ или изговор на неударена гласна о в а, засвидетелствано в говора на с. Каршиль, Ахъчелебийско (дн. Виево, Смолянско), в края на XIX в. (Шишков/Shishkov 1890, 1891). Това важи и за днешния

говор на селата Виево и Кутела, Смолянско (Митринов/Mitrinov 2004: 51–54). Открива се спорадична употреба на фонетичната замяна, която по-скоро може да се приеме за идиолектна особеност: *баба̀йку*. По-вероятно е обликът да е повлиян от тур. *baba* 'баща, татко' и може да се приеме за турско езиково влияние (ТБР/ТВР 1962).

Засвидетелствана е редукция на гласни *o > y* и *e > i* в предударна и задударна позиция, типична за рупските говори като част от източните български говори (Стойков/Stoykov 1993: 97):

– *o > y*: *гуд'ина, кугату, мндогу, м'есту, Пампòр'уву, пузнáват гу, пумáци, с'елусу, стáруту, удгòре, устáвиме;*

– *e > i*: *сигà, стàн'иш, иту̀ва*. Но при глаголните форми за 2 л. ед.ч. сег. време е налице глаголна наставка *-еш*, т.е. има липса на редукция, за разлика от говорите на околните на с. Виево села: *на̀йд'еш, ѝд'еш*.

Срещат се примери с йотувани гласни (*й̀едри, й̀има, Й̀ед'ѝрнѐ, й̀елат'е, л'уд'ѝйе*) и със силна мекост на предходната съгласна (*вуд'ен̀ци, ж'ената, ж'иту, жив'еш, з'еме, с'елу, умр'ел*). Характерната за говора на селата Виево и Кутела силна мекост на консонантната система е запазена в говора на преселниците в с. Мусабейли:

– в средисловие: *д'е, д'еду, м'есту, умр'е, пул'ви́нана, с'етам са, ут'èх;*

– красловна мекост: *врит', Ахм'ет', нът', умр̀ел', хут'ел', из̀ет'.*

Откриват се примери с лабиализация *и > у*, характерна за родопските и тракийските говори (Стойков/Stoykov 1993: 210): *Пан'ж'у̀луф, ж'у̀ту*.

Засвидетелствана е делабиализация на гласна *у* в позиция след мека съгласна *л*: *л'ибòвник, л'идийе, л'иц'èрна, л'и* в м. лу 'само'.

Срещат се примери с асимилационни промени: *дн > нн*: *ванн̀иш, èн-н̀иш*.

Характерният за западните рупски говори преход на съгласна *н > л* (в група *мн > мл*) (Иванов/Ivanov 1977: 125), както и за централните родопски говори, е засвидетелстван и в преселническия говор на с. Мусабейли, Одринско: *млдогу*.

Открива се отмет на ударението при двусрични съществителни от ж. и ср.р., ед.ч. (*ж'ена, р'ека, с'èстра, в̀еже, ма̀слу, м'есту, м'есу, с'елу*), както и при членуваните им форми: *ж'ената, м'естусу, с'елусу, но селòно*. Отмет на ударението има и при повелителни глаголни форми: *с'ед'и, стà-н'и, дòн'еси, на̀пиши*.

Морфологични особености

Налице е спорадична употреба на тройно членуване при имената: *дру̀гана, маж̀ен, ма̀к'инана, ра̀бутана, твòйну, с'елусу, селòно, хайван̀атес, стàрин'е, б̀ългарскин'е, А̀кахм̀ет'ускин'е, Кара̀кàшу̀фскин'е*. Видно е, че тази характерна за голяма част от родопските говори морфологична особеност

ност (Стойков/Stoykov 1993: 127–128) все още е запазена в говора на с. Мусабейли, Одринско.

По-рядка е употребата на падежни форми, които се срещат главно при местоименията.

Местоименни форми

При личните местоимения са в употреба именителни падежни форми за 1 л., ед.ч. *йе* и *йа*; форма за 3 л. ед.ч., ж.р. *т'е*; форми за 3 л., мн.ч. *т'е* и *т'йе*. Форма *то* за 3 л. ед.ч., ср.р. на личното местоимение се е генерализирала за трите рода (*То кàрал гул'ем ейтакòф*; *Ку пйтаиш за айндòйе чил'ек, то умрè напрèш гудйна*; *То ейнвà дèте изрàsна самò, биз мàйка*). Пълната форма за винителен падеж на личното местоимение за 3 л. мн.ч. е *т'ех*, а кратката – *хи*. В употреба са дателни падежни форми: за 1 л. ед.ч. *мèн'е*; за 2 л. ед.ч. *т'èбе*; за 3 л. ед.ч., м. и ср.р. *н'èму*; за 3 л. ед.ч., ж.р. *н'èхи*. Формите за 1 и 2 л. мн.ч. са съответно *нам* и *вам*, а за 3 л. мн.ч. *т'ем*.

Характерно за показателните местоимения е наличието на варианти, образувани с предпоставени частици *ай-*, *ей-*, *ей-* (*айтò, айндò, ейндò; айсà, ейсà; айнвà, айсвà, ейсвà; ейтвà, ейтò; айтакòф, ейтакòф*).

Сред въпросителните местоимения се откриват типичните за родопските говори *кутри* < от стб. *каторъ* 'кой' (СР/SR 1999) и *к'ина* 'какво' (Митринов 2007: 188–198). В употреба е родително-винителната падежна форма *кòга* 'кого'. (*Кòга да нàйд'е?*).

В говора на с. Мусабейли не бе засвидетелствана употреба на съкрателни варианти на въпросителни и показателни местоимения, характерни за говорите на селата Виево и Кутела, в по-голяма степен за речта на жените: *как'и* вм. *какви*, *какò* вм. *каква* (*как'и л'идийе; как'и нòги; какò ж'èна*); *ейсак'и* вм. *ейсак'ива*, *ейнак'и* вм. *ейнак'ива*. Това важи и за местоименни форми, образувани с наставка *-накън*: *ейсак'ивнакън*, *ейнак'ивнакън*.

В употреба е обобщителното местоимение *врит* 'всички' < стб. *връдъ*, присъщо на родопските говори (Костов/Kostov 1962: 315–320). На лице е двойно акцентуване в родително-винителната падежна форма *н'и-кòга* на отрицателното местоимение *никого*.

Формите на глаголите от I и II спрежение за 1 л. сег. време са с окончание *-м* в ед.ч. и *-ме* в мн.ч., (*знайам, рàбут'ем; дòйд'еме, завийеме, гàлиме*), което е характерно за родопските говори (Стойков/Stoykov 1993: 132).

Замяна *м > н* се открива в глаголно окончание *-н'е* на форми за 1 л. мн.ч. при глаголи от трите спрежения: *дòйдахн'е, вид'ехн'е, зйман'е, кàран'е, прувàдан'е гу*. Но за говора на селата Виево и Кутела е характерна успоредна употреба на окончания *-не*, *-н*: *зовèне, закàчине, наведèне, остържене, съберèне и крадèн, опрàтин* (БДА/BDA 1975, 2, к. 202). Тази

особеност е засвидетелствана във фолклорни материали от говора на с. Каршилъ, Ахъчелебийско, от края на XIX в. (Шишков/Shishkov 1890: 217; 1891: 34).

Широка е употребата на местоименни форми и наречия с наставки - *нака(н)*, характерни за централните родопски говори: *ейвѝнакан*, *сѝванака*, *ейтѝванака*; *айтѝмнака*, *айнугѝнакан*, *ейнугѝнакан*, *есигѝнакан*, *ейтѝванака*, *итѝванака*, *тѝванака*, *тѝванакан*.

За наречията също е характерна успоредната употреба на варианти, образувани с предпоставени частици *ай-*, *ей-*, *ей̆*:

– наречия: за място (*айтѝва*, *ейтѝва*, *ейтѝва*, *ейтѝф*, *итѝва*, *ейтѝм*, *айтѝм*, *айтѝму*, *ейтѝму*, *тѝва*, *итѝва*, *ейтѝва*, *ейсед 'е* 'наоколо', *итѝва натѝк*, *айтѝва натѝк* 'в тази посока нататък');

– за време (*ейсигѝ*, *айсигѝ*, *сигѝ*, *сѝ*, *ейнугѝф*);

– за начин (*ейсѝй*, *ейтѝй*).

Словоред

Засвидетелстван е характерният за родопските и тракийските говори словоред, при който отрицанието е след помощния глагол и пред причастната форма (Стойков/Stoykov 1993: 270): *Ама йѝ сам н'е хѝд 'ил*.

Открива се и друг характерен за родопските говори словоред: отрицателна форма + помощен глагол + местоименна форма + причастие (*А, н'е сам йѝ хѝд 'ил*).

В употреба са синтактични конструкции, при които глаголната форма е в края на изречението: *Кумун 'изма йе мнѝгу изѝт ' дѝвал*.

Среща се удвояване на обекта, изразено с пълна и с кратка местоименна форма, което е общобългарска диалектна особеност: *Кѝй т'и т'ѝбе кѝза ейтѝвѝ? Т'ем хмѝ са ни прифѝта хич*.

Заклучение

Описаните характерни особености на българския преселнически родопски говор на с. Мусабейли, Одринско, съвпадат с всички характерни особености на говора на селата Виево и Кутела, Смолянско, от които са преселниците в Източна (Одринска) Тракия. Общи са и тенденциите в развитието на говора на българска територия (Среднородопието) и в чуждозикова среда (в Турция). Показателна е липсата на фонетична замяна *o > a* в неударено положение, която е привнесена в местния родопски говор в по-ново време, след налагането на исляма. Но пък наличието на силна мекост на съгласните, на фонетична замяна на назални консонанти *m > n*, главно в глаголно окончание, е факт. Засвидетелствани са характерните за родопските говори морфологични особености като тройното членуване при имената и наличието на падежни форми. Открива се и специфичен словоред, характерен за родопските говори. Важно е да се отбележи, че трябва да се предприемат мерки за цялостно проучване на българските преселнически говори в Турция, тъй като със смяната на поколенията те в обзорно бъдеще могат да изчезнат. А е факт, че някои български говори,

като тези в Драмски Чеч например, днес могат да се открият единствено на територията на Турция.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Публикацията е във връзка с работата по проекта „Разширяване и обогатяване на съдържанието на Картата на диалектната делитба на българския език“, разработван по ННП „Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“, финансирана от МОН.

ЛИТЕРАТУРА

- БДА 1975: Български диалектен атлас. Т. 3. Югозападна България. Част 1 – карти, София, 1975; Част 2 – статии, коментари, показалци. София.
- Бояджиев 1991: *Бояджиев, Т.* Българските говори в Западна (Беломорска) и Източна (Одринска) Тракия. София, УИ „Св. Климент Охридски“.
- Гюзелев 1990: *Гюзелев, Б.* Българите мохамедани в Турция. – Исторически преглед, № 10, с. 17–31.
- Зеленгора 2012: *Зеленгора, Г.* Помаците в Турция. Електронна книга в ePub формат.
- Иванов 1977: *Иванов, Й. Н.* Български преселнически говори. Говорите от Драмско и Сярско. София, Издателство на БАН.
- Иванов <http://macedonia.kroraina.com/tr/9/trakija_9_11.pdf> [дата на достъп 18.07.2020 г.].
- Карайовов 1903: *Карайовов, Т.* Материали за изучаване Одринския виляет. – Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Кн. 19, София, с. 1–192.
- Карапетков 1991: *Карапетков, П.* Славейно. София. Издателска къща „Иван Вазов“.
- Костов 1962: *Костов, К.* Днешното съответствие на старобългарското съчетание *вzъ* в някои диалекти в Южна България. – Известия на Института за български език, кн. 8.
- Милетич 1918: *Милетич, Л.* Разорението на тракийските българи през 1913 година. София. Държавна печатница.
- Митринов 2004: *Митринов, Г.* Интересни фонетични особености в говора на с. Виево, Смолянско. – Българска реч, № 3, с. 51–54.
- Митринов 2007: *Митринов, Г.* Въпросително местоимение *кинà* – употреба и разпространение. – В: Филологически и методически изследвания. Доклади от международната научна конференция, посветена на 100-годишнината от рождението на доц. Стайко Кабасанов. Смолян – Люблин. ПУ „Паисий Хилендарски“, Филиал – Смолян, с. 188–198.
- Митринов 2014: *Митринов, Г.* Днешните български говори в Източна (Одринска) Тракия. – В: Трети международен конгрес по българистика, 23–26 май, 2013 г. Секция „Български език“. УИ „Св. Климент Охридски“, с. 166–178.
- Статистика 1995: Македония и Одринско. Статистика на населението от 1873 г. София. Македонски научен институт.

- Стойков 1968: *Стойков, Ст.* Аканье в болгарском языке. – В: Общеславянское значение проблемы аканья. София. Болгарская академия наук, с. 93–116.
- Стойков 1968а: *Стойков, Ст.* Към вокалната типология на родопските говори (застъпници на старобългарските носови и ерови гласни). – Славистичен сборник. София. Издателство на БАН.
- Стойков 1993: *Стойков, Ст.* Българска диалектология (под редакцията на М. Сл. Младенов). София. Издателство на БАН.
- ТБР 1962: Турско-български речник. София, Наука и изкуство.
- Шишков 1890: *Шишков, Ст. Н.* Приказки фантастически и смешни. От Ахър-Челебийско. – Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Кн. 2. 1890, Народни умотворения, с. 217.
- Шишков 1891: *Шишков, Ст. Н.* Песни из личния живот. От Ахър-Челебийско. – Сборник за народни умотворения, наука и книжнина, Кн. 5, Народни умотворения, с. 34.

REFERENCES

- BDA 1975: *Balgarski dialekten atlas*. Т. 3. Yugozapadna Balgaria. Chast parva – karti. Sofia, 1975; Chast vtora – statii, komentari, pokazaltsi. Sofia.
- Boyadzhiev 1991: *Boyadzhiev, T.* Balgarskite govori v Zapadna (Belomorska) i Iztochna (Odrinska) Trakia. Sofia. UI “Sv. Kliment Ohridski”.
- Gyuzelev 1990: *Gyuzelev, B.* Balgarite mohamedani v Turtsia. – *Istoricheski pregled*, 10, s. 17–31.
- Ivanov 1977: *Ivanov, Y. N.* Balgarski preselnicheski govori. Govorite ot Dramsko i Syarsko. Sofia. Izdatelstvo na BAN.
- Ivanov <http://macedonia.kroraina.com/tr/9/trakija_9_11.pdf> [data na dostap 18.07.2020 g.].
- Karayovov 1903: *Karayovov, T.* Materiali za izuchvane Odrinskiya vilyaet. – *Sbornik za narodni umotvoreniща, nauka i knizhnina*. Кн. 19, Sofia, s. 1–192.
- Karapetkov 1991: *Karapetkov, P.* Slaveino. Sofia. Izdatelska kashta “Ivan Vazov”.
- Kostov 1962: *Kostov, K.* Dneshното saotvetstvie na starobalgarskoto sachetanie **ъз ѱаѿъ** v nyakoi dialekti v Yuzhna Balgaria. – *Izvestia na Instityta za balgarski ezik*, kn. 8, 1962.
- Miletich 1918: *Miletich, L.* Razorenieto na trakiyskite balgari prez 1913 godina. Sofia. Darzhavna pechatnitsa.
- Mitrinov 2004: *Mitrinov, G.* Interesni fonetichni osobenosti v govora na s. Vievo, Smolyansko. – *Balgarska rech*, № 3, s. 51–54.
- Mitrinov 2007: *Mitrinov, G.* Vaprositelno mestoimenie *кунà* – upotreba i razprost-ranenie. – In: *Filologicheski i metodicheski izsledvaniya. Dokladi ot mezhdunarodnata nauchna konferentsiya, posvetena na 100-godishninata ot rozhdenieto na dots. Stayko Kabasanov*. Smolyan – Lyublin. PU “Paisiy Hilendarski”, Filial – Smolyan, s. 188–198.
- Mitrinov 2014: *Mitrinov, G.* Dneshnite balgarski govori v Iztochna (Odrinska) Trakia. – In: *Treti mezhdunaroden kongres po balgaristika, 23–26 may, 2013 g. Sektsiya “Balgarski ezik”*. UI “Sv. Kliment Ohridski”, s. 166–178.

- Shishkov 1890: *Shishkov, St. Prikazki fantasticheski i smeshni. Ot Ahar-Chelebiysko.* – Sbornik za narodni umotvorenia, nauka i knizhnina. Kn. 2. Narodni umotvoreniya, s. 217.
- Shishkov 1891: *Shishkov, St. Pesni iz lichhniya zhivot. Ot Ahar-Chelebiysko.* – Sbornik za narodni umotvoreniya, nauka i knizhnina. Kn. 5. Narodni umotvoreniya, s. 34.
- Statistika 1995: *Makedonia i Odrinsko. Statistika na naselenieto ot 1873 g.* Sofia. Makedonski nauchen institut.
- Stoykov 1968: *Stoykov, St. Akan'e v bolgarskom iazyke.* – In: *Obshteslavianskoe znachenie problemy akan'a.* Sofia. Bolgarskaia academia nauk, s. 93–116.
- Stoykov 1968a: *Stoykov, St. Kam vokalnata tipologiya na rodopskite govori (zastapnitsi na starobalgarskite nosovi i erovi glasni).* – Slavistichen sbornik. Sofia. Izdatelstvo na BAN.
- Stoykov 1993: *Stoykov, St. Balgarska dialektologiya (pod redaktsiyata na M. Sl. Mladenov).* Sofia. Izdatelstvo na BAN.
- TBR 1962: *Tursko-balgarski rechnik.* Sofia. Nauka i izkustvo.
- Zelengora 2012: *Zelengora, G. Pomatsite v Turtsia.* – Elektronna kniga v ePub format.

ИЗТОЧНИЦИ / SOURCES

- Wikipedi, özgür ansiklopedi [дата на достъп 27.07.2020 г.].
- Wikipedia, Chech Explorer <https://bg.wikipedia.org/wiki/:Chech_Explorer> [дата на достъп 27.07.2020 г.].

✉ Доц. д-р Георги Митринов
Секция за история на българския език
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“
при Българската академия на науките
бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ *Assoc. Prof. Georgi Mitrinov, PhD*
Department of History of Bulgarian Language
Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod, Bl. 17, 1113 Sofia, Bulgaria